

GRADSKI DRVOREDI PULE – STOGODIŠNJI URES GRADA

TOWN AVENUES IN PULA - A CENTURY OLD ORNAMENT OF THE TOWN

Tatjana Mandić Bulić

SAŽETAK

Drvoredi u Puli vrijedna su i vrlo zastupljena kategorija oblikovanja pejzaža, a nalazimo ih na svim važnijim komunikacijskim smjerovima u gradu. Drvoredi u Puli nalaze se u sljedećim ulicama:

- Trščanska ulica
- Arsenalska ulica
- Splitska ulica
- Ulica 43. istarske divizije
- Kolodvorska ulica
- Ulica starih statuta
- Marsovo polje
- Mutilska ulica
- Jeretova ulica
- Rizzijeva ulica
- potez Palazzine-Greblova ulica
- Riva
- Flanatička ulica
- Ulica Veruda
- Zaobilaznica

Za drvoredne stablašice karakteristično je da žive u najlošijim uvjetima jer na svako pojedino stablo otpada samo 1-2 m² tla između dviju asfaltiranih površina. Mnogima je taj prostor oko debla još više reduciran postavljanjem

vrlo uskog kružnog rubnjaka, nerijetko zabetoniranog i prekrivenog tankim slojem zemlje pa je korištenje padalinske vode u potpunosti isključeno, a životni vijek takvog stabla uvelike je skraćen. Osim nepovoljnosti tla, drvoredne stablašice su izložene velikim emisijama štetnih tvari i ispušnih plinova kao i čestim oštećenjima debla i krošnje prolaskom velikih vozila. Stabla već oslabljena nepovoljnim ekološkim uvjetima podložnija su napadima štetnika i bolesti.

Drvoredi predstavljaju zvučnu i vizualnu barijeru te zaštitu od prašine i vjetra, istovremeno pružajući ugodnu hladovinu tijekom ljetnih mjeseci. U cilju sprječavanja bolesti i produženja životnog vijeka svakog pojedinog stabla, neophodna je svakogodišnja intervencija u razdoblju zimskog mirovanja koja se provodi uklanjanjem suhih, oštećenih i bolesnih grana, prorijedom krošnje te rasterećenjem nadzemnog dijela stabla.

Najčešća vrsta u pulskim drvoredima je *Celtis australis* (kopriivić, ladonja) koja je u ovim krajevima autohtona pa primjerci ove vrste jako lijepo napreduju. Nije potrebna prevelika njega I intervencija u smislu oblikovanja krošnje, eventualno manji rez s ciljem podizanja donjih grana kako bi se omogućio nesmetan prolazak većim vozilima. Ova je vrsta zahvalna I s komunalnog gledišta jer njeni mali listići kod otpadanja ne predstavljaju veću smetnju, a tijekom ljetnih mjeseci krošnje stabala daju ugodnu, ali ne pretešku hladovinu. Druga vrlo zastupljena vrsta je *Quercus ilex* (crnika, bršuda) koja za razliku od prethodne slabije podnosi gradske uvjete, a napadi štetnika su česta pojava. Pogotovo su česti prstenar koji napada mlade vršne grane I grinja šiškarića, a uglavnom se javljaju na stablima već oslabljenim lošim ekološkim uvjetima. Ova vrsta nije pretjerano pogodna za drvorede u mom primorskom gradu, iako je I ona autohtona, jer osim gore navedenog prilično prlja (prvo cvat pa list tijekom cijele godine) a ostavlja i mračan dojam jer ima izuzetno gustu, tamnu krošnju I koru drveta (ime crnika dobila je po tome). Stoga je puno primjerenije saditi ju kao pojedinačne primjerke na osami (solitere) te eventualno u skupine, a mjesto u drvoredima prepustiti drugim vrstama.

Česta vrsta u drvoredima je i *Platanus occidentalis*. Ti su drvoredi sađeni još u doba Austro-Ugarske pa su gotovo svi dotrajali I vrijeme im je za zamjenu. Nezgoda je i što su se godinama neadekvatno orezivali pa su danas u prilično lošem stanju.

ABSTRACT

Avenues in Pula are a valuable and very well represented category of landscape designing, found in all important communication directions in the town. They are:

- Trščanska street
- Arsenalska street
- Splitska street
- Street of 43rd Istrian division,
- The station street,
- The street of old statutes
- Marsovo field
- Mutilska street
- Jeretova street
- Rizzi street
- Palazzine street to Greblova street
- The quayside
- Flanatička street
- Veruda street
- The ring road

It is characteristic of avenue trees that they live in very poor conditions as every tree has a space of only 1 - 2 sq.m. of soil between two cemented areas. In many cases this space around the tree is further reduced by a narrow kerbstone, often cemented and covered with a thin layer of soil thus completely preventing the use of precipitation, greatly shortening the life-span of trees. Avenue trees are also exposed to emissions of harmful substances and exhaust gases as well as frequent damage of tree trunks and crowns by big vehicles. The trees already weakened by unfavourable ecological conditions are more prone to attacks of insects and diseases.

Trees are a sound and visual barrier, a protection from noise, dust and wind at the same time offering a pleasant shade in summer. In order to prevent diseases and extend the life-span of every single tree a yearly intervention is necessary in the period of winter inactivity to remove dry, damaged and diseased branches by thinning the crown and relieving the trunk of the tree.

The most frequent species in the streets of Pula is *Celtis australis*, autochthonous in this area so the trees develop very well. Another very

frequent species is *Quercus ilex* which contrary to the aforementioned is less resistant to town condition and attacks of pests are frequent. Frequent species in avenues are *Platanus occidentalis*, *Acer platanoides*, *Ulmus minor*, *Sophora japonica*, *Tilia platyphyllos*, *Pinus halepensis* and *Cercis siliquastrum*. In addition to the two very crowded promenades in the southern part of the town (Veruda street) and the west (The ring-road) two very long avenues of *Albizzia julibrissin* and *Pinus pinea* were planted in last decade, which have been developing very well.

Drvored u Trščanskoj ulici sastoji se od 33 stabla običnog koprivića (*Celtis australis*) jednoredno posađenih na razmaku od 5 metara pa dužina drvoreda iznosi cca 180 metara. Stabla su lijepo razvijena, razgranate krošnje i samo poneko zahtijeva manju sanaciju. Datiraju iz sredine prošlog stoljeća, a njihovom sadnjom diskretno se naglasio ulazak u grad.

Drvored u Arsenalskoj ulici najduži je i najstariji pulski drvored, ali i najzapušteniji. Datira iz Austro-Ugarskog doba s početka 20. stoljeća. Drvored je dužine od cca 1.000 m. Na razmaku od 6 metara obostrano uz prometnicu posađena su 334 stabla. Od toga su najbrojnije američke platane (*Platanus*

Slika 1. Drvored američkih platana u Arsenalskoj ulici početkom 20. stoljeća

occidentalis 252 stabla), zatim obični koprivić (*Celtis australis* 72 stabla), nizinski brijest (*Ulmus minor* 6 stabla) i javor mliječ (*Acer platanoides* 4 stabla). Platane su ovdje sadene izvorno pa su neke od njih lijepo razvijeni kapitalci prsnog promjera preko jedan metar dok je velika većina pretrpjela oštećenja od elementarnih nepogoda i prolaska vozila pa im je narušen habitus i statika. Dugogodišnjim obrezivanjem krošnje na način da se grane ne pomlađuju već tjeraju uvis, dobili smo dvije do tri ogoljele osnovne grane s lisnom masom samo na vrhovima grana te stabla djeluju otužno i siromašno.

U drvoredu u Splitskoj ulici posađena su 44 stabla japanske sofore (*Sophora japonica*) na razmaku od 5 metara dvoredno pa je drvored dug 250 m. Stabla su u prilično lošem stanju, velik je broj suhих i oštećenih grana, a krošnja je davno izgubila svoj oblik. Prethodne rezidbe ostavile su na deblima traga u obliku rak-rana tako da je upitna bilo kakva intervencija bez stručne kirurgije stabala.

Drvored u Ulici 43. istarske divizije obostrani je mješoviti drvored divljeg kestena (*Aesculus hippocastanum* 64 kom), običnog koprivića (*Celtis australis* 85 kom), velelisne lipe (*Tilia platyphyllos* 3 kom), javora mliječa (*Acer platanoides* 2 kom) i običnog bagrema (*Robinia pseudoacacia* 1 kom) što ukupno iznosi 155 stabala. Radi se o raznodobnim stablima između i unutar vrste tako da su u različitoj kondiciji ovisno o stupnju starosti i vrsti. U najgorem su stanju stabla divljeg kestena, koja loše podnose drastičan rez, ali bi, u svakom slučaju, trebalo intervenirati u manjoj mjeri. Starija stabla ladonje na početku drvoreda (Trg na mostu) trebalo bi prorijediti i ukloniti niske grane zbog regulacije prometa po ovoj vrlo frekventnoj prometnici. Stabla lipe trebalo bi sanirati drastičnim rezom zbog pomlađivanja i oblikovanja krošnje.

Drvored u Kolodvorskoj ulici spada u najduže drvorede u Puli. Osnovna vrsta je obični koprivić (*Celtis australis*), a mjestimično je zamijenjen drugim vrstama. Ukupno je posađeno 121 stablo, od toga su 3 nizinska brijesta (*Ulmus minor*), 1 obični bagrem (*Robinia pseudoacacia*) i 2 američke platane (*Platanus occidentalis*), a ostalih 115 su obični koprivići. Opće zdravstveno stanje i ovog drvoreda je prilično loše. U krošnjama stabala primjećuje se veliki broj suhих i oštećenih grana trećeg i četvrtog stupnja, a na starim rezovima primarnih grana mjestimično se uočavaju saprofitne gljive kao znak truleži i odumiranja stabla. Budući da su neka od ovih stabala vrlo stara (i do stotinjak godina) pa im prsni promjer doseže i do jednog metra, bila je neophodna hitna intervencija drastič-

nim rezom s ciljem produženja života, što je i učinjeno 2001. godine. Stabla dobro tjeraju, a pomlađena krošnja daje vrlo lijep vizualni dojam. Drugi dio drvoreda je u nešto boljem stanju jer se radi o mlađim stablima (cca 30-ak godina).

Drvored u Ulici Starih statuta čini logičan nastavak prethodnog tako da ima gotovo ista obilježja. Osim 39 običnih koprivića (*Celtis australis*) posađena su i dva stabla nizinskog brijesta (*Ulmus minor*). Stabla u ovom drvoredu lošeg su zdravstvenog stanja, a primjećuju se i mehanička oštećenja na deblima i granama zbog prolaska velikih vozila koja predstavljaju ulazna vrata za razne bolesti i štetnike.

Drvored u Ulici Marsovog polja sastoji se samo od crnika (*Quercus ilex*), dvostrano posađenih. Drvored je u nezavidnom stanju. Od 74 stabla crnike za 10-15 % jedino je rješenje uklanjanje, za drugih 70 % drastičan rez u glavu, a svega 20-ak % ne zahtijeva nikakvu veću intervenciju. Crnike u produžetku drvoreda na parkiralištu Croatije u istom su stanju, tako da bi i njih trebalo obuhvatiti sanacijskom sječom. Drvored je relativno mlad (cca 30-ak godina) tako da je nemoguće govoriti o nekoj starosnoj dotrajalosti stabala. Jedini i neoprostiv razlog ovakvog stanja drvoreda su učestali građevinski radovi teške mehanizacije tik uz sama debla, postavljanje instalacija neposredno uz žilni sustav i nehuman odnos prema stablima općenito.

Slika 2. Crnike u Ulici Marsovog polja nakon resurekcije, (foto: Mandić)

Drvored u Mutilskoj ulici jedan je od mlađih drvoreda u Puli. Na dužini od cca 350 metara s jedne strane ceste posađeno je 55 stabala običnog koprivića

(*Celtis australis*) i 12 stabala javora mliječa (*Acer platanoides*). Stabla običnog koprivića lijepo su razvijena, guste krošnje i prilično zdrava, prsnog promjera cca 40 cm. Stabla javora u nešto su lošijem stanju kao uostalom i na drugim lokacijama u gradu pa možemo zaključiti da on nije pogodna vrsta za pulske gradske drvoredne.

Drvored u Jeretovoj ulici sađen je ranih 80-ih godina 20. stoljeća, nakon izgradnje stambene zone na Stoji. Drvored je peterovrstan, a najzastupljeniji su obični koprivić (*Celtis australis* 25 kom) i alepski bor (*Pinus halepensis* 11 kom). Tu su još četiri javora mliječa (*Acer platanoides*), jedan obični bagrem (*Robinia pseudoacacia*) i japanska vazdazelena kalina (*Ligustrum japonicum*). Budući da je još mlad, drvored je u prilično dobrom stanju. Jedino bi trebalo raditi na prorijedi i estetskom oblikovanju krošnje.

Drvored u Rizzijevoj ulici vrlo je star (gotovo stogodišnji) i kratak. Dvoredno je posađeno 10 stabala na razmaku od cca 6 metara pa je njegova dužina svega 30-ak metara. Osim 8 starih stabala američke platane (*Platanus occidentalis*), posađena su i dva puno mlađa javora mliječa (*Acer platanoides*) kao zamjena uklonjenim platanama. Drvored zahtijeva hitno pomlađivanje i spuštanje krošnje.

Drvored na potezu Palazine-Greblova mješoviti je drvored. U ulici Palazine nalazimo 2 japanske sofore (*Sophora japonica*), 2 javora mliječa (*Acer platanoides*), 8 američkih platana (*Platanus occidentalis*) i 1 obični bagrem (*Robinia pseudoacacia*). Izvorno su ovdje na početku stoljeća bile sađene platane, a ostale vrste su zamjenske. Drvored je obostrano posađen i dugačak je 40-ak metara. U Greblovoj ulici nalazimo 11 stabala javora mliječa (*Acer platanoides*) u dvostrukom drvoredu relativno mladih stabala i slabog vigora zbog stješnjenosti između dva reda zgrada u uskoj ulici.

Drvored na Rivi najuočljiviji je drvored jer je posađen uz samu obalu, jednoj od najfrekventnijih ulica u gradu. Jednostrano je posađeno 65 stabala hrasta crnike (*Quercus ilex*). Jedan dio drvoreda posađen je još u doba Italije pa je on danas star 70-ak godina. U jednom dijelu drvoreda naknadno je dosađeno 5 stabala običnog koprivića (*Celtis australis*). Crnike su posađene na razmaku od 5 metara, a dužina drvoreda iznosi cca 400 metara. Stabla je neophodno što hitnije očistiti od suhih i oštećenih grana, a primijećeno je vršno sušenje mladica zbog napada bolesti i štetnika. Desetak stabala zahtijeva jači rez, a dva do tri i uklanjanje.

Flanatička ulica je smještena u samom centru grada. Duž nje je posađen najmlađi i najcvjetniji drvored u gradu. Radi se o 17 stabala *Cercisa siliquastruma* posađenih sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća. Stabla su posađena nakon rekonstrukcije i popločenja Flanatičke ulice, a svake se zime manjim zahvatima formira krošnja i održava prohodnim profil ceste.

Ulica Veruda je jedna od najomiljenijih šetnica stanovnika južnog dijela grada. Stoga se početkom 90-ih godina prošlog stoljeća cijelom dužinom iste posadilo 90 stabala *Albizzia julibrissin*. Stabalca se lijepo razvijaju, a tijekom ljetnih mjeseci daju ugodnu hladovinu, bogatu cvatnju i blag medni miris. Redovito se njeguju, ali su učestale devastacije.

Zaobilaznica je duga više od 5 km, a počinje na samom ulasku u grad te vodi do turističke zone. Stoga je bilo neophodno (početkom 90-ih god 20.st.) cijelom njenom dužinom posaditi drvored kako bi se uljepšao dojam pri prvom kontaktu turista s Pulom. Izbor je pao na vrstu bora *Pinus pinea*, tipičnu za Mediteran, karakteristične kišobranaste krošnje i lijepe crvenkaste duboko izbrazdane kore. Drvored broji 250 stabala, vrlo lijepo razvijenih i oblikovanih. Svake se zime uklanjaju donje grane kako bi se povisila krošnja, a provodi se redovita njega i zalijevanje u ljetnim mjesecima.

Na kraju možemo reći da su drvoredi u Puli godinama bili zanemareni, izostajala je adekvatna njega i zaštita, što zbog nepostojanja odgovarajuće opreme i nedostatka financijskih sredstava što zbog nemara i neznanja. Danas se svesrdno pokušava spasiti preostalo, ali za dobar dio stabala već je prekasno. Ostaje nam samo da svjesnim, savjesnim i kontinuiranim radom u budućnosti ne ponovimo istu grešku.

Adresa autora - Author`s address:

Primljeno - Received: 26. 02. 2004.

Tatjana Mandić Bulić
Pula Herculanea, Pula
Trg I Istarske Brigade 14